

Кудерміна Олена Іванівна,
завідувач кафедри юридичної
психології Національної академії
внутрішніх справ, доктор
психологічних наук, доцент

ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНІ ПОГЛЯДИ В ПЛОЩИНІ СУЧАСНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Сучасний розвиток юридичної психології потребує комплексного інтегративного підходу до аналізу провідних юридико-психологічних проблем і феноменів. Узагальнений рівень їх дослідження повинен створюватися на здобутках філософського розуміння сенсу та змісту людського існування в актуальному та неоднозначному колі суспільних відносин. Зазначені погляди зумовлюють актуальність розгляду проблем правової психології з позицій екзистенціальної філософії.

Екзистенціалізм, чи філософія існування, – одна з найпопулярніших і найвпливовіших течій сучасної суспільної думки. Екзистенціалізм формувався в першій половині ХХ ст., він відображає змістовні характеристики того часу. Цим й обумовлюється трагічна інтонація та загальні песимістичні засади більшості положень філософії екзистенціалізму.

На формування сучасної філософії існування істотно вплинули праці Е. Гуссерля, С. К'єркегора, Ф. Ніцше, М. Унамуно, М. Шелера. Ідеї екзистенціалізму розвивали А. Камю, Ж. П. Сартр, М. Хайдеггер, К. Ясперс, М. Бердяєв, Л. Шестов.

Центральні проблеми екзистенціалізму – існування людини, сенс її життя та долі у світі – надзвичайно важливі кожній людині, яка замислюється над власним буттям. Тому вже протягом століття екзистенціалізм залишається на передовій філософської думки сучасності.

Екзистенціальні проблеми – це питання власне факту існування кожної людини та переживання власного способу життя. Існування, екзистенція – це невизначене в поняттях, те, що ніколи не є об'єктом, тому що людина не має можливості поглянути на себе збоку. Існування не піддається раціональному осягненню, єдина можливість його пізнати – це власне пережити його.

Це положення відповідає поглядам, що панують у сучасній психології. Кожна людська історія життя унікальна. Усі вияви активності певної людини, зокрема в площині «людина–суспільство–право» необхідно розглядати крізь призму її внутрішнього переживання і ставлення.

З огляду на наявний рівень правосвідомості громадян нашої держави, ці положення набувають актуальності. Тобто традиційні шляхи формування правосвідомості населення, на наш погляд, потребують кардинальної трансформації. Загальновідомими компонентами індивідуальної правосвідомості є когнітивний, емоційний і поведінковий. Формуванню когнітивного компонента в загальноосвітніх закладах присвячено викладання дисципліни «Право», проводять роз'яснювальну роботу з молодшими школярами тощо. Водночас інформування – це перша ланка, що зумовлює правову поведінку особи. Вона є важливою, але не єдиною. На жаль, створенню емоційно позитивних підвалин необхідності вписування поведінки людини в нормативну систему права не приділено належної уваги. Одержана інформація щодо правових засад суспільних відносин так і залишається для молоді інформацією. Знаннями для особистості вона може стати тільки шляхом набуття власного сенсу та внутрішнього ставлення. Це стає можливим завдяки цілеспрямованому створенню соціального контуру існування людини, у якому транслюється та візуалізується позитивне ставлення до норм права, їхньої корисності для стабільного й еволюційного розвитку держави.

З позицій екзистенціалізму людина є тільки тим, що вона сама створює. Вона – реалізація створюваного проекту самої себе. Людина вступає в життя та сама визначає власний образ, поза межами якого нічого немає. Оцінюється тільки дійсність. Боягуз відповідальний за власне боягузтво, брехун – за власну брехню тощо. Тобто людина сама стала боягузом, брехуном, негідником. На наш погляд, ця позиція екзистенціальних філософів є цілком обгрунтованою, оскільки людина має нести відповідальність за власні вчинки, життя, а не йти шляхом пошуку причин у суспільстві.

Зазначене обумовлює особливості формування поведінкового компонента правосвідомості сучасних громадян. Створення комплексу необхідних знань для орієнтації в

правовому полі, формування позитивного ставлення до них та відповідальне втілення їх у власну поведінку – такий алгоритм слід передбачити в державному підході до формування належного рівня правосвідомості громадян.

Отже, для філософії екзистенціалізму немає абстрактної людської природи, сутності людини, не залежної від існування, зокрема й у правовому просторі. Саме життєвий досвід кожної людини, її конкретне існування є вихідною реальністю для цього філософського напряму. Суттєвим для залучення положень екзистенціалізму в площину юридичної психології є погляд на особистість як на суб'єкт власного життя та власної правової поведінки. Екзистенціалізм визначає людину крізь її вчинки. Тобто все, що відбувається з особою, є результатом не зовнішніх і механічних впливів, а життєвих та ціннісних принципів. Філософія екзистенціалізму акцентує на гідності й значущості особистості, абсолютній її цінності, справжній величності та невід'ємних правах на духовну свободу, достойні умови життя. Це актуальні принципи для подальшого розвитку юридичної психології в сучасних умовах.

Кумеда Тетяна Андріївна, доцент кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, кандидат мистецтвознавства, доцент

ПРАВОВА КАРТИНА СВІТУ: ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТЛУМАЧЕННЯ

Поняття «картина світу» належить до фундаментальних понять, що виражають специфіку буття людини, відносини її зі світом, найважливіші умови існування її. «Картина світу» є цілісним, глобальним образом останнього, результатом багатогранної духовної активності людини, за допомогою якого виявляється та розглядається взаємодія людини і суспільства з навколишнім світом. Унаслідок складних взаємин людини зі світом у неї формуються знання, уміння, ціннісні установки, тип поведінки, світогляд. «Якщо світ – це людина й оточення